

MUČNA ZADAĆA

Ratko Perić, Mostar

Uvod

Nedavno sam se u Njemačkoj susreo s jednim biskupom. U razgovoru pitam ga kako ekumenizam u Njemačkoj, osobito kako napreduje *Ostkirchliches Institut Regensburg*. Kaže da to dobro funkcionira. Ima studenata iz raznih pravoslavnih Crkava, pohađaju postdiplomske studije uglavnom pravoslani svećenici. Stipendira ih Njemačka biskupska konferencija. Interesira me kakva su im iskustva. Pomaže li to mijenjanju mentaliteta pravoslavaca? Biskup kaže da oni očekuju da odatle izađu stručnjaci zdravih, širokih ekumenskih pogleda. I da će se to u praksi morati osjetiti.

Dodajem da u nas ima bivših studenata Srpske pravoslavne crkve iz Regensburga, koji se nisu baš osobito pokazali ekumenski raspoloženima. Mi bismo željeli, veli biskup, da nam se dostave prave informacije o pojedinim bivšim studentima, ukoliko se antiekumenski ponašaju.

Ne znam da li bih mu rekao za gospodina Lukijana Vojislava Pantelića, najprije patrijarhova vikara (od 1. srpnja 1984), zatim od 18. svibnja 1985. slavonskog episkopa, koji je pohađao Istočnockveni institut u Regensburgu, 1979-81.¹ Poznata je ona njegova nekršćanska rečenica koju izreče u početku ovog rata: "Sada ćemo opet uzeti Stari zavjet u kome piše oko za oko, zub za zub, mladić za mladića, a poslije Novi zavjet ko tebe kamenom ti njega hljbom."²

Što je to ekumenizam?

1. Jednom na satu filozofije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu kaže nam prof. Ivan Kozelj: Uzmimo riječ "korijen". Filolog će razmišljati o tome u filološkom smislu: korijen neke riječi, pojma; matematičar će razumjeti to kao korijen u matematici; političar, pogotovo ako je radikal, mislit će na svoju stranku korjenjaša, a zemljoradnik će misliti na korijen neke voćke ili povrćke, odnosno na divlje korijenje. Ili, sv. Pavao u poslanici Korinćanima govori o raspeću i Raspetom. I veli da će na križ Židovi gledati kao na sablazan nad sablaznima, Grci će govoriti da je to glupost nad glupostima, a kršćanin će prihvatiti križ kao sredstvo nad sredstvima vječnog spasenja, kao Krista, Božju snagu i Božju mudrost (usp. 1 Kor 1,23-24).

2. Napokon, evo nas kod riječi "ekumenizam". I ona može poput "korijena" i "križa", u različitim glavama izazvati različite reakcije i

¹ N. Wyrwoll, *Orthodoxia* 1994-1995, Ostkirchliches Institut Regensburg, Regensburg 1994, str. 140.

² *Vjesnik*, 6. III. 1991, prenio *Glas koncila*, 11/1991, str. 6.

receptije. Jedni će reći: Je li to ono sa Srbima? Drugi će pitati: Ima li to možda veze s ekonomijom? Ili jednom nekadašnjem političaru ili novinaru na našim prostorima ekumenizam, kao nastojanje oko jedinstva kršćana, značilo je prikladno sredstvo za učvršćenje jugoslavenskog unitarizma, komunističkog bratstva i jedinstva. A ekumenizam kod pravog katolika izazvat će niz misli, riječi i djela od II. Vatikanskog sabora do danas: među kršćanima i kršćanskim zajednicama, napose između Katoličke crkve i Pravoslavnih crkava.

3. Što ekumenizam znači u nas danas? U ove posljednje tri godine, kad je došlo do teškog vojnog napada jugoslavensko-srpske vojske na Hrvatsku i hrvatskog otpora toj agresiji, očekivalo se da će Crkve i crkveni predstavnici moći, ako ne zaustaviti a ono barem ublažiti ratne strahote. Međutim, ekumenizam nije polučio osobitih vidljivih plodova, koji su se od njega očekivali. Glas "vapijućeg u pustinji", kao što jednom to priznaše i sami vrhovi.³ Gdje je tome razlog?

Ekumenski susreti i nesusreti

4. Najviša razina ekumenizma dostiže se susretom između vjerskih odnosno crkvenih vrhova: Pape i pojedinih patrijarha, ili arhiepiskopa i episkopa. Susret je trenutak ne samo naporna izlaska iz vlastita sjedišta i polazak prema drugome, nego i pružanje ruke, gledanje licem u lice, odgovorna razmjena misli, iskustava, ispita savjesti. Ekumenski susret između katoličkih i pravoslavnih predstavnika više je puta i zajedničko izgovaranje zajedničke nam molitve, Očenaša. Vidjeli smo koliko je bilo susreta između vrhovnih sudionika Crkve među Hrvatima i Srpske pravoslavne crkve, bilo na našem domaćem terenu, bilo u inozemstvu. Ovdje bismo se osvrnuli na susretanje između Katoličke crkve, odnosno Svete Stolice i Srpske pravoslavne crkve od II. Vatikanskog sabora do sada.

5. Tajništvo za jedinstvo kršćana uoči II. Vatikanskog sabora poziva i Srpsku pravoslavnu crkvu da pošalje svoje promatrače na Koncil. Četiri pune godine SPC šuti. Kad je vidjela da su ama baš sve pravoslavne Crkve, pa i Grčka, odredile i uputile svoje predstavnike, i ona je smogla snage i poslala na posljednje zasjedanje, u jesen 1965. dvojicu svojih profesora: rektora i profesora bogoslovije u Beogradu Dušana Kašića⁴ i profesora na istom fakultetu Lazara Milina.

6. Nakon toga visoko izaslanstvo Svete Stolice pohodilo je više puta službeno Srpsku pravoslavnu crkvu. I prigodom 700. obljetnice uspostave Pečke arhiepiskopije 1969. i u kolovožu 1982,⁵ i susret državnog tajnika kardinala A. Casarolija s patrijarhom Germanom u

³ *Žarki vapaj Bogu i ljudima*, u: Glas koncila, 35/1991, str. 1.

⁴ D. Kašić, *II. vatikanski sabor (1962-1965)*, u: *Glasnik*, 5/1966, 177-185; 6/1966, str. 214-217; 12/1966, str. 390-397.

⁵ Vidi o tome vijest u *Glasu koncila*, 18/1982, str. 1. i 4.

Beogradu u srpnju 1985. Značajno je da nijednom nije bilo nikakva zajedničkog priopćenja, i da desetljećima nije bilo nikakva uzvratna posjeta SPC-a Svetoj Stolici. A bilo je prigode, osobite godine 1978. prigodom smrti pape Pavla VI, prigodom ustoličenja pape Ivana Pavla I, prigodom smrti pape Ivana Pavla I, prigodom ustoličenja pape Ivana Pavla II.

7. Papa Ivan Pavao II. sazvaio je posebno zasjedanje Biskupske sinode u Rimu 1991. Bile su pozvane i sve Pravoslavne crkve da pošalju svoje "bratske izaslanike". Do posljednjega trenutka očekivao se izaslanik SPC. Od patrijarha Pavla stigao je samo brzovav u kojem se čak najavljuje patrijarhov pohod Svetoj Stolici. Stolica srpskoga "bratskog izaslanika" ostala je prazna. No, odazvao se predstavnik Ekumenskog patrijarhata u Carigradu, Spyridon Papageorgiu, mitropolit za grčko-pravoslavne u Italiji, koji je u svome govoru obrazložio nedolazak predstavnika SPC-a: "Srpska pravoslavna crkva koja je, sa svoje strane, početno odredila jednog svoga 'bratskog izaslanika', smatrala je prikladnim odustati od takve svoje odluke, imajući u vidu stavove koje je zauzela Sveta Stolica s obzirom na krvavi sukob između Srbije i Hrvatske, stavove koje je ona ocijenila da su zauzeti i protiv nje, kao i imajući u vidu buđenje unijatizma i prozelitizma na štetu pravoslavlja općenito."⁶

8. Papa Ivan Pavao II. u siječnju 1993. zakazuje molitvu za prestanak rata i nastanak mira na području Bosne i Hercegovine. Na tu molitvu poziva i sve predstavnike pravoslavlja, među njima naravno i srpskog patrijarha Pavla Stojčevića. Nije se znalo do posljednjeg hoće li patrijarh doći. Konačno stiže Poruka u kojoj čitamo: "Vaša Svetost može biti sigurna da smo danas kao i svaki dan, koji nam od Boga dolazi, u zajedništvu s Vama u molitvi uzdignutoj za mir i spasenje svih, iako, nažalost, poniznom potpisniku nije moguće osobno i fizički biti nazočan u Asizu (...).

Okolnost koja nam ne dopušta ovaj čas i u tom kontekstu doći k Vama i izravno sudjelovati u molitvi za mir 9. i 10. siječnja 1993. u Asizu zaista ne znači da mi odbijamo ruku koja nam je bratski pružena, i da ne činimo sve što je u našoj moći da bismo vidjeli ostvarenim susret između Vaše Svetosti i naše ponizne osobe. Dapače, upravo je suprotno! (...). Hoćemo da Vas sad zamolimo da čim prije primite, unatoč svojim mnogim odgovornostima i našim tako velikim teškoćama, jedno naše izaslanstvo. Njemu će biti povjerena zadaća da surađuje s uredima koje ćete Vi ovlastiti za pripravu jednog susreta s vašom Svetošću.

Ako Gospodin dadne milost da se to ostvari u bližoj budućnosti, to bi bio prvi susret rimskog Pape i jednog srpskog patrijarha,"⁷ veli patrijarh.

⁶ *L'Osservatore Romano*, 4. XII. 1991.

⁷ *Il Messaggio indirizzato al Santo Padre dal patriarca serbo, Pavle*, u: Assisi 1993, Giovanni Paolo II per pace in Bosnia ed Herzegovina, Libreria Editrice

9. I doista u ožujku 1993. odlaze izaslanici Srpske pravoslavne crkve u Vatikan, kao gosti, ne ureda Svete Stolice, nego Zajednice sv. Egidija u Rimu. U delegaciji su Amfilohije Radović, crnogorski mitropolit, i Irinej Bulović, bački episkop. Bio je i susret s Papom, 2. travnja 1993. "Razgovori su se odvijali u ozračju srdačnosti, osjećaja bratske ljubavi i međusobnog razumijevanja", kaže tiskovni predstavnik Svete Stolice.

Međutim, na tiskovnoj konferenciji u Rimu mitropolit Amfilohije kaže nešto drukčije: "Papi smo izrazili svoje čuđenje da je Sveta Stolica, unatoč svojoj baštini višestoljetnog razbora i ozbiljnog pristupa stvari, prije drugih priznala državu Bosnu i Hercegovinu, koja nije nikada postojala." (Ovdje moramo - u zagradi - prekinuti mitropolita, ukoliko su novine točno prenijele njegovu misao i rečenicu, i reći da se očito prevario. Bosnu i Hercegovinu priznao je gotovo sav diplomatski svijet: 6. i 7. travnja 1992. a Sveta Stolica tek četiri mjeseca kasnije, 20. kolovoza iste godine). No, crnogorski mitropolit nastavlja novinama svoju priču: "Priznanje Bosne i Hercegovine razbudilo je stare mržnje. Naš se srpski narod boji onoga što se kaže da će stvoriti fundamentalistička islamska republika. Odluke o priznanju neovisnosti, kao što je učinila i Sveta Stolica, ne vode k miru."⁸ Istini za ljubav, o toj konferenciji ima i nešto drukčijih izvještaja, koje ovdje opširnije ne komentiramo, ali donosimo u bilješki mitropolitove riječi u vezi s razgovorom s Papom.⁹

10. Poznato je do koje je mjere bilo stalo Sv. Ocu da pohodi svoje vjernike u nekadašnjoj jugodržavi. Ali vazda su se ispriječili razlozi, ponajviše onih "nezrelih uvjeta", da se ne primi Sv. Oca. Ti su razlozi dolazili ne samo od beogradske vlade, koja je prva počela pozivati i ujedno isticati "nezrele uvjete", nego osobito od Srpske pravoslavne Crkve, koja je uvijek bila protivna tom pohodu ili ga je željela iskoristiti u protuhrvatske svrhe. Početkom ove godine patrijarh Pavle

Vaticana, Città del Vaticano 1993, str. 54-55; Vidi također Glas Koncila, 3/1993, str. 3.

⁸ *Srpski episkopi u Rimu napali Svetu Stolicu*, u: Glas Koncila, 15/1993, str. 1 i 4.

⁹ ANSA, 2. IV. 1993: "In passato Belgrado ha accusato il Vaticano di avere delle responsabilità nella guerra. Cosa avete detto voi al Papa?"

Risposta del metropolita del Montenegro: "Una delle principali cause della guerra è stata il riconoscimento internazionale delle piccole repubbliche della ex-Jugoslavia. Lo abbiamo detto al Papa. Abbiamo espresso a lui la nostra meraviglia per questa azione della Santa Sede. Come mai la Santa Sede che guarda sempre le cose in profondità, che è molto sobria dal punto di vista diplomatico, che aspetta di vedere quello che fanno i più grandi Stati del mondo, in questa occasione ha preceduto gli altri? Come mai la Santa Sede ha riconosciuto lo stato della Bosnia, che nella storia non è mai esistito? Questi fatti hanno risvegliato gli odii, hanno riaperto ferite dei secoli scorsi non ancora guarite. Poi c'è il problema dell'espansionismo dell'Islam. Per noi non è un problema teoretico, come per voi in Italia. Da noi c'è un risveglio del fondamentalismo musulmano. Da noi si sentono voci della costituzione di una repubblica islamica dei Balcani. Quando in Bosnia si dà la possibilità ad Izetbegović di governare si risvegliano paure, si intravedono pericoli. Queste decisioni della comunità internazionale non portano alla pace."

izrazio je želju za susretom s papom, ali opet uvjetno.¹⁰ Srpsko pravoslavni episkopi odbacili su patrijarhov prijedlog da se papu službeno pozove u posjet Srbiji, jer sada nije vrijeme od toga. O tome će raspravljati na slijedećem zasjedanju Arhijerejskog sabora u svibnju.¹¹ Vidjet ćemo što će tada biti.

Zaključak

Jugoslavija je bila valjda jedina država na svijetu, koja je imala redovne diplomatske odnose sa Svetom Stolicom, a da nije htjela Papi omogućiti pohod milijunima katolika u zemlji. Apostolska nuncijatura u Beogradu postoji još od 1921. godine. Papa je dugo godina molio Boga i poduzimao razborite poteze kod ljudi da do toga pastirskog pohoda dođe. Država se pravdala očekujući da "sazriju uvjeti". U tome iščekivanju prije se ona sama raspala nego su uvjeti sazreli. No, i Srpska pravoslavna crkva imala je odlučnu riječ u toj politici neprihvatanja Papina pohoda. Nije to bilo samo svojevrсно poniženje najuglednijoj vjerskoj osobi na svijetu, nego i želja za otkrivanjem pravoga lica SPC-a. A papa je želio i još uvijek želi susret i s patrijarhom Pavlom i sa svom srpsko-pravoslavnom hijerarhijom.

Katolička crkva, odnosno Sveti Otac Papa, ekumenizam smatra jednom od najsvetijih zadaća u svome djelovanju. Što zadaća mučnija, to naponi zahtjevniji. I SPC-u jednako je poznato 17. poglavlje Ivanova evanđelja, Isusova molitva i zahtjev da "svi budu jedno". Ona kao da više voli isticati nacionalnu notu, tj. da je "konstitutivni dio srpskog naroda", nego onu duhovnu. Na velikoj je kušnji da ostane podložnicom nacionalne dnevne politike na štetu vjernosti Kristovu evanđelju. Mi joj istinski želimo da svoje poslanje otkriva i vrši u dosljednom evanđeoskom služenju i svome narodu, i općem ekumensko-kršćanskom djelu.

¹⁰ *Srpski patrijarh želi se susresti s Papom*, IKA, 2/1994, str. 7.

¹¹ *Srpski episkopi protive se Papinu dolasku*, IKA, 6/1994, str. 4.